

TROJÚHELNÍKY RŮSTU – SPECIFICKÝ ASIJSKÝ MODEL TRANSHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

Vladimír BAAR

Abstract: Euroregions are a model of successful cooperation on the subregional level. There are more than one hundred Euroregions in Europe. But what about other continents with very different geographical conditions? Specific model of transborder cooperation is very popular in the East Asia now – it is called „growth triangle“. The growth triangle is primarily an economic-geographical concept, although it is underpinned by strong political motivations.

Key words: Euroregions, growth triangles, trans-border cooperation

Formalizovaná transhraniční spolupráce ve formě organizačních struktur sdružujících sousedící administrativní útvary (regiony i sídla) dvou nebo i více zemí je novodobým fenoménem, který se začal realizovat v poslední čtvrtině 20. století. Dnes jsou již široce známy projekty euroregionů, které ve většině evropských zemí zahrnují různě široké pohraniční pruhy území usilující o překonání většinou dlouhodobě periferní polohy v rámci svých států a zejména překonání bariér ve formě státních hranic s cílem co nejefektivněji využívat přírodního a lidského potenciálu pohraničních regionů. Vedle regionů zahrnujících jen malá území dvou sousedních států, vznikly i velké Euroregiony zahrnující rozsáhlé prostory na rozhraní třeba i 5 a více států se stovkami tisíc obyvatel. Úspěšně funguje i několik Euroregionů, které propojují regiony na protilehlých březích moří, zálivů nebo průlivů (např. Baltský euroregion). Obecně však platí, že Euroregiony mají řádově rozlohu v tisících, maximálně desetitisících km² a počty obyvatel v desítkách až stovkách tisíc. Jsou to tedy regiony skutečně malé, přičemž každý z nich zahrnuje jen malou část rozlohy i populace participujících států. V mnoha zemích však euroregiony kompaktně obepínají celý pohraniční prstenec a celkově zabírají značnou rozlohu i počet obyvatel.

Směrem na východ Evropy se teritoria euroregionů zvětšují v souladu s tím, že administrativní regiony států jsou zde rozlehlejší – počtem obyvatel však ani ony nepřesahují uvedený průměr. Na nejzazším arktickém severu při březích Barentsova moře vznikla roku 1993 z iniciativy skandinávských států specifická organizační struktura nazvaná **Barentský euroarktický region (BEAR – Barents Euro-Arctic Region)**, který se svými rozměry vymyká tradičním euroregionům. Tento kompaktní makroregion, v němž od roku 1991 spolupracuje 13 administrativních regionů 4 států – Norska (Finnmark, Nordland a Troms), Švédska (Norrbotten a Västerbotten), Finska (Kainuu, Lapland a Oulu) a Ruska (oblasti Archangelská a Murmanská, republiky Karélie a Komi a Nenecký AO) se svým charakterem i organizační strukturou skutečně odlišuje od klasických transhraničních euroregionů, není však první organizací tohoto typu – již v roce 1978 vznikla podobná iniciativa mezi 8 jihoamerickými státy (Brazílií, Surinamem, Guyanou, Venezuelou, Kolumbií, Ekvádorem, Peru a Bolívií) zaměřená na rozvoj regionů ležících v povodí Amazonky a nazvaná **Amazonská kooperační smlouva (ACT – Amazon Cooperation Treaty)**.

Doc. RNDr. Vladimír Baar, CSc.,

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava, vladimir.baar@osu.cz

V poslední dekádě 20. století vznikly v severní polovině Eurasie ještě dvě další organizace zaměřené na spolupráci administrativních regionů mnoha zemí. Přestože obě mají více členů než BEAR, netvoří souvislý regionální celek. V prostoru kolem Arktického oceánu vzniklo v listopadu 1991 **Severní fórum** (NF – *Northern Forum*), jeho členy však jsou i regiony mimo Arktidu. Tato organizace se sídlem v aljašském Anchorage sdružuje regiony (resp. regionální vlády), podnikatelské firmy, neziskové a nevládní organizace a ve speciálních případech i státy (resp. vlády států). Počet členů není stabilizovaný, fórum zakládalo 12 regionů, v roce 2000 jejich počet kulminoval na 23 (včetně 1 státu), v roce 2005 však má jen 18 regionálních členů, 1 stát (Koreu), ale 15 podnikatelských firem (v r. 2000 spolupracovaly jen 2). Mezi regiony zastupuje největší počet Rusko (9), po dvou Kanadu (Alberta a Yukon, zatímco SZ teritoria vystoupila) a Finsko (Lapland, Oulu), a po jedné USA (Aljaška), Čínu (Heilongjiang), Japonsko (Hokkaidó), Mongolsko (Dornod) a Island (Akureyri). Zástupci z Norska (Trondelag a Troms) i Švédska (Norrbotten, Västerbotten) však z fóra před pár lety vystoupili. Z Ruska překvapivě nejsou zdaleka zastoupeny všechny arktické regiony, ale pouze Archangelská oblast, Jamalsko-něnecký AO a Sacha, ale naopak i některé vnitrozemské regiony - Komi, Chantsko-mansijský AO-Jugra a, z pacifické oblasti Kamčatka, Sachalin a a poněkud překvapivě Vologdská oblast a baltský Sankt Peterburg (Magadanská oblast, Něnecký, Čukotský a Evenkický AO vystoupily). Cílem Severního fóra je především ekonomická a obchodní spolupráce založená na přilákání soukromého kapitálu.

Druhá organizační struktura nazvaná **Asociace severovýchodoasijských regionálních vlád** (**ANAERG** – *Association of North East Asian Regional Governments*) vznikla v září 1996 z iniciativy korejských regionů jako reakce na nemožnost vytvořit mezistátní integrační seskupení severovýchodoasijských států. Přestože počet členů se zvyšuje a v současnosti zahrnuje již 39 regionů z Koreje, Japonska, Číny, Ruska a Mongolska, není ani tato organizace teritoriálně kompaktní, i když jádro se zformovalo kolem Japonského moře z korejských a japonských regionů. Tento nový geoeconomický integrační prostor kolem Japonského moře (Korejci ho však nazývají Východní moře) zahrnuje relativně méně rozvinuté prefektury Japonska na západním pobřeží, a korejské provincie na východním pobřeží, čínské severovýchodní provincie a ruský Dálný východ, resp. jeho jižní amurský subregion. Tento integrační prostor má fungovat na bázi vzájemného působení středního a velkého kapitálu pod řízením místních regionálních orgánů. Očekává se, že právě tento subregionální model mezinárodních vztahů bude mít zásadní význam při modernizaci Dálného východu Ruska. Do jaké míry se tato očekávání splní ukáže budoucnost.

Na obrovském pohraniční pruhu Ruska najdeme i několik dalších pokusů o transhraniční spolupráci, většinou ve formě bilaterální spolupráce (např. Burjatsko – Selenge na rusko-mongolském pomezí), která podobně jako v Evropě zahrnuje i přímořské regiony (Sachalin-Hokkaidó, Kamčatka-Aljaška). Zajímavé procesy transhraniční spolupráce vznikají i mezi regiony, které se pohraničními staly v důsledku rozpadu SSSR.

Modelovým příkladem proměny vnitrozemského v pohraniční region je Orenburská oblast s metropolí Orenburg. Ten byl v r. 1743 postaven na hranicích s Malou kazašskou hordou (původní pevnost stála při ústí Oru do Uralu - odsud jméno - později bylo přemístěno na dnešní místo) s úkolem nejen bránit impérium před kočovníky, ale zónou rozkvětu obchodu na styku Evropy a Asie. V roce 1991 orenburgští představitelé konstatovali, že město a oblast se vrátily ke svému historickému poslání, kvůli němuž se ocitly na mapě. Geografická poloha Orenburské oblasti je v rámci Ruska skutečně unikátní, protože jako ruskojazyčná oblast tvoří bariéru mezi Kazachstánem a etnickými subjekty Ruské federace, které se táhnou téměř jako jednoduše řetěz až k Arktiku (Baškortostán, Udmurtsko, Komi-Perm, Komi, Něnecko) a hluboko do střed-

niho Povolží (Tatarstán, Marijsko, Mordovie, Čuvašsko). Nutno dodat, že tuto funkci neměl v první fázi delimitace impéria na sovětské autonomní útvary - v r. 1920 se totiž Orenburg stal administrativním centrem Kirgizské ASSR (později správně přejmenované na Kazašskou ASSR) a celá oblast součástí této republiky. Už po 5 letech však došlo k jejímu oddělení, čímž Tatarstán a Baškortostán ztratily přímé sousedství s Kazašskou republikou, která v r. 1936 získala status SSR a mohla se při zániku SSSR osamostatnit. Důvodem pro oddělení byl velmi malý počet Kazachů v oblasti (pod 10 %), který se do dnešních dnů snížil na méně než 5 %. S ohledem na velký podíl dalších národů (Tatarů, Ukrajinců, Baškortů a prakticky všech dalších národů žijících v Rusku), které tvoří téměř 30 % orenburské populace (tisíce přilákaly pracovní příležitosti spjaté s těžbou a zpracováním zdejších surovin), bývá oblast nazývána "malým Ruskem". To vedlo místní politické představitele k nutnosti zabývat se speciální koncepcí národnostní politiky, aby se zachovalo relativně harmonické soužití. Oblast podepsala 30. ledna 1996 zvláštní smlouvu s centrem o rozdělení pravomocí a postavila se tak do kategorie subjektů RF se zvláštními pravomocemi. Orenburská oblast se rozhodně necítí být periferní pohraniční zónou RF, ale chce aktivně navázat na úkoly vytýčené v r. 1743 - chce být bránou mezi Evropou a Asií, spojnicí mezi Ruskem a Střední Asií a cílem je zformování "orenburského národa" jako modelového příkladu multinacionální spolupráce celého postsovětského eurasijského prostoru. Orenburští představitelé argumentují tím, že původní Orenburská gubernie zabírala rozsáhlou stepní a lesostepní zónu od Volhy po Sibiř, od Kamy po Kaspické moře a zabírala celý současný Baškortostán a Čeljabinskou oblast, téměř celý Tatarstán, část Samarské, Sverdlovské a Permské oblasti a dnešní severozápadní Kazachstán. V tomto prostoru se formovala "eurasijská mentalita", která má být základem pro formování již zmíněného "orenburského národa". Není proto divu, že se objevily projekty na vytvoření velkého Orenburského kraje a pro tuto ideu byli kontaktováni i prezidenti Tatarstánu a Baškortostánu, protože při jejich aktivní účasti se očekával i zájem ze strany obyvatel severozápadního Kazachstánu. Autorem projektu byl orenburský akademik A. A. Čibiljev v r. 1994 (o tři roky později svůj projekt nazval Orenbursko-kazachstánský region). Přestože kazachstánské představitelé Čibiljevův projekt odmítli jako naprosto nereálný, idea úplně zavržena nebyla. Proto se 26. června 1997 v Orenburgu sešli představitelé Orenburské oblasti a tří sousedních kazachstánských oblastí - Západokazachstánské, Aktjubské a Kustanajské a podepsali dohodu o vzájemné transhraniční spolupráci - zejména při využívání přírodních zdrojů, ochraně životního prostředí a uchování ekologické stability, ale také o ochraně obyvatel a území, aktivizaci vzájemných kontaktů ve vědě, kultuře, sportu a podobně.

Uvedené příklady naznačují, že problémy transhraniční spolupráce se snaží řešit i státy, jejichž geografické podmínky jsou od evropských zemí výrazně odlišné. Když v Evropě hovoříme o příhraničních periferních regionech, jsou většinou řídkěji zalidněné než vnitrozemí, ale současně rozlohou malé. V asijských poměrech mají administrativní pohraniční regiony často rozlohu větší než většina evropských států, jsou mnohdy takřka liduprázdné s hustotou obyvatel nižší než 1 člověk na km². Jsou to skutečné periferie s převažujícím rozptýleným rurálním osídlením, většinou slabě vybavené infrastrukturou a vzdálené od významnějších sídelních center stovky i tisíce kilometrů. Přeshraniční spolupráce je tím výrazně limitována a iniciativa k ní vychází především od státních institucí, ne od regionálních samospráv. Motivem přitom je snaha o osvojení často velmi bohatých přírodních zdrojů, zejména nerostných surovin, případně i dřeva. To vyžaduje především obrovské investice do vybudování technické infrastruktury, ale také zlepšení životních podmínek obyvatelstva. Takovými investicemi většina států rozvojového světa nedisponuje, jsou proto nuceny hledat pomoc v zahraničí. Pro transhraniční spolupráci však musí existovat i příhodné geopolitické podmínky - v době, kdy

komunistické režimy v Číně a v Rusku, resp. Sovětském svazu, hlídaly svoje hranice a udělaly z nich obtížně prostupné bariéry, byla transhraniční spolupráce fakticky nemožná. Teprve kolaps sovětského komunismu a ekonomická transformace a otevření se čínského (a nově i vietnamského) komunismu vytvořily předpoklady pro spolupráci periferních pohraničních regionů.

Předstupněm k tomu bylo vytvoření nějaké organizační struktury, která by usilovala o vytvoření společných pravidel pro ekonomickou spolupráci na mezistátní úrovni. Hlavní roli sehrálo založení **Sdružení jihovýchodoasijských států (ASEAN – Association of South-East Asian Nations)** v roce 1967. Z původních pěti členů se ASEAN rozrostl na dvojnásobek a zahrnuje celý makroregion Jihovýchodní Asie, přičemž ve svých cílech směřuje k hlubšímu propojení svých ekonomik a vytvoření společné zóny volného obchodu (tzv. AFTA, tj. *ASEAN Free Trade Area*). Druhou integrační aktivitu, regionálně daleko širší, avšak integračně daleko volnější, představuje **Asijsko-pacifická ekonomická spolupráce (APEC)**. Její počátky sahají do roku 1980, kdy vznikl z iniciativy japonského premiéra Ójiry a australského premiéra Fräsera **Výbor pacifické spolupráce (PCC – Pacific Cooperation Council)**. Ten pracoval na bázi pracovních seminářů státních úředníků, obchodníků, průmyslníků i akademických činitelů s cílem ustavení nezávislého regionálního mechanismu a tržně řízené integrace (v r. 1985 se přejmenoval vložení slova „ekonomický“ na dnešní PECC). Členy mohly být pouze země s tržní ekonomikou, SSSR a ČLR však získaly status pozorovatelů.

První počín k vytvoření APEC se odehrál r. 1987 při návštěvě australského ministra obchodu na japonském Ministerstvu mezinárodního obchodu a průmyslu. Zde vznikla myšlenka na vytvoření fóra zaměřeného na hospodářskou spolupráci v Tichomoří. Australský premiér Hawk si tento úkol vzal na starost a výsledky své dvouleté práce přednesl na slavnostní večeři, uskutečněné na jeho počest, v Soulu v lednu 1989. Návrh byl sice přijat s rozpaky, ale Austrálie se myšlenky nevzdala, protože se chtěla vymanit z pocitu „psychologické“ izolovanosti. Japonsko nakonec rovněž australské úsilí podpořilo, protože potřebovalo pro své výrobky odbyť, jehož chtělo dosáhnout prostřednictvím volného obchodu v oblasti a tím se stát protiváhou USA v Asii. K návrhu se připojily i země ASEAN, které se obávaly, že prohlubováním spolupráce v Evropě a podepsáním **Smlouvy o volném obchodu mezi Kanadou a USA (CUSTA – Canada-USA Free Trade Agreement)**, zárodek dnešní **Severoamerické smlouvy volného obchodu (NAFTA – North American Free Trade Agreement)** se ztíží jejich vstup na zdejší trhy. V průběhu necelého roku byly přípravy dokončeny a na listopadovém setkání 12 ministrů (Japonska, Koreje, Filipín, Thajska, Malajsie, Singapur, Indonésie, Bruneje, Austrálie, Nového Zélandu, USA a Kanady) v Canberrě bylo oznámeno založení APEC. O dva roky později došlo k překvapivému rozšíření o tři čínské subjekty: ČLR, Čínskou republiku na Tchajwanu a tehdy ještě britské území Hongkong. Ústupek komunistické vlády o plnoprávném členství Tchajwanu byl kompenzován tchajwanským souhlasem o neutrálním jménu tohoto subjektu v APEC – **Čínský Tchajpej (Chinese Taipei)**. V roce 1993 byly přijaty Mexiko a Papua-Nová Guinea, následujícího roku první jihoamerický stát Chile, a v roce 1997 Rusko, Vietnam a Peru. Tím počet členských států vzrostl na 21, ale to jistě není konečný počet.

Uvolnění politických bariér ve východní části Asie koncem 80. let vedlo k prvním pokusům o vytváření transhraničních kooperačních modelů. K nim patřilo i hledání nějakého modelu spolupráce mezi jihočínskými provinciemi s jejich zvláštními ekonomickými zónami a kapitálově silnými a vyspělými regiony s čínskou populací – Hongkongem a Tchajwanem. Hlavním impulsem pro vytvoření specifického modelu se však stala až spolupráce mezi Singapurem a přílehlými regiony v Malajsii (stát Džohor/Johore) a Indonésii (provincie Riau). S ohledem na tripartitní spolupráci nazval tehdejší singapurský premiér Goh Chok Tong tento vznikající

model jako „trojúhelník růstu“ (GT – *Growth Triangle*). Přestože se časem začaly používat i jiné termíny jako „území růstu“ (*growth area*), polygony, subregiony růstu apod., *growth triangle* se vžil i pro subregiony, kde bylo více participantů než tři. Skládají se z vymezených příhraničních oblastí (ne vždy to jsou administrativní útvary 1. řádu, ale i nižší jednotky, v několika případech však pro změnu i celé státy) na rozhraní tří nebo více členských zemí, někdy i těch, které stojí mimo rámec APEC. Spolupráce se soustřeďuje na podporu toku kapitálu, rozvoj infrastruktury, využívání přírodních zdrojů, rozvoj cestovního ruchu apod. Tyto projekty jsou svým způsobem analogiemi euroregionů a jsou přitažlivé zejména pro chudé země s transformující se postkomunistickou ekonomikou (Rusko, Čína, Vietnam). Na spolupráci participují i Myanmar, Laos a Kambodža (členské státy ASEAN), které by se měly v horizontu 10 let stát i členy APEC a uzavřít tak na asijské straně celé pacifické pobřeží v této organizaci. Do kooperace trojúhelníků růstu se přihlásila i KLR, která jinak s ostatními státy spolupracuje velmi neochotně. V současné době existuje osm trojúhelníků růstu (viz tabulka), nutno ovšem říci, že dva z nich, v Japonském a Žlutém moři, jsou zatím jen ve stadiu projektu.

V zásadě můžeme mezi existujícími trojúhelníky vymezit tři základní typy. První typ funguje na bázi vztahu centrum-periferie a snaží se využít potenciálu vyspělého regionu, který má již omezené vlastní teritoriální možnosti růstu, ale v zázemí má dosud nevyužité periferní oblasti. K tomuto typu patří především již zmíněné první dva GT, v nichž roli centra hrají Singapur, resp. Hongkong a Tchajwan.

Snaha vybudovat vůdčí centrum se však objevuje i u druhého typu, který je charakterizován tím, že zahrnuje v zásadě rozlehlé periferní oblasti s velkými přírodními zdroji. Cílem je vybudovat v těchto transhraničních oblastech infrastrukturu a zvýšit kvalitu života zdejších obyvatel. K těmto typům patří především Subregion Velký Mekong a ostrovní BIMP-EAGA.

Poslední typ charakterizuje geopolitický zájem otupit existující zóny napětí, konkrétně v okolí KLR, která prostřednictvím GT pootevřela své přísně střežené hranice. Zatímco GT Japonské moře je zatím ve stadiu projektu, starší GT Řeka Tumen má již konkrétní výsledky, i když KLR v něm spolupracuje jen na velmi malém území. GT je označen jménem hraničního toku „Řeka Tumen“ (*Tumen River*, rusky *Tumennaja*) a zahrnuje ruský Přímořský kraj, Korejský autonomní kraj v provincii Ťi-lin/Jilin, severokorejskou ekonomickou a obchodní zónu Rajin-Sonbong v provincii Severní Hamgjong (Hamgyong-pukto) a tři východomongolské ajmaky, které spolupracují externě (participují svými pracovními silami). Spolupráce se zaměřuje na usnadnění dovozu přírodních surovin ze Sibiře a Mongolska, které se zde zpracovávají za finanční spoluúčasti Japonska a Korejské republiky. Cílem bylo vytvoření volné ekonomické a obchodní zóny Rajin-Sonbong v KLR, zvláštní ekonomické zóny Hunchun v Yanbi a zvláštní ekonomické zóny v Nachodce, které jsou již v provozu.

Asijský model „trojúhelníku růstu“ je zkušebně od roku 1998 aplikován i na africkém kontinentu v sousedících regionech Zambie, Malawi a Mosambiku – odsud i označení GT GMM. Zahrnuje provincie Mpulungu a Chipata v Zambii při jezeru Tanganika, malawijskou provincii Karonga při jezeru Malawi a mosambickou provincii Beira na indickooceánském pobřeží. Na spolupráci má zájem i přístav Dar-es-Salaam v Tanzanii. Je to vlastně první projekt transhraniční spolupráce v Africe.

Jedním ze zajímavých pokusů transhraniční spolupráce, který do jisté míry kopíruje model trojúhelníků růstu, ale čerpá i ze zkušeností Euroregionů je projekt z roku 1998 nazývaný po přijetí deklarace o dva roky později **Altajský horský region (AMR - *Altai Mountainous Region*)**, nebo též, zejména v Rusku „Velký Altaj“ (*Greater Altai*) – v Číně se však často používá název Východostředoasijská ekonomická zóna (*Eastern Central Asian Economic Zone*). Na projektu participují ruské subjekty Altajský kraj a Republika Altaj, čínský okres Altaj

Tabulka: Growth Triangles ve východní Asii (2004)

Growth Triangles – oficiální názvy v angličtině /neoficiální jména/	Státy	Administrativní regiony
Indonesia-Malaysia-Singapore GT <i>/Southern GT, SIJORI GT, JSR GT/</i>	Indonésie Malajsie Singapur	Riau, Západní Sumatra Džohor/Johore Celé území státu
Indonesia-Malaysia-Thailand GT <i>/Northern GT, IMT GT/</i>	Indonésie Malajsie Thajsko	Severní Sumatra, Atjeh Kedah, Perak, Penang, Perlis Satun, Songkhla, Yala, Narathiwat, Pattani
Brunei-Indonesia-Malaysia- Philippines – East ASEAN Growth Area (BIMP- EAGA) <i>/East ASEAN Polygon, East Asian Quadrangle/</i>	Brunej Indonésie Malajsie Filipíny	Celé území státu Vých. Kalimantan, Záp. Kalimantan, Severní Sulawesi Labuan, Sabah, Sarawak Mindanao, Palawan
Greater Mekong Subregion (GMS) <i>/Greater Mekong Growth Area (GMGA), Greater Mekong GT, Mekong Delta GT/</i>	Kambodža Čína Laos Myanmar Thajsko Vietnam	Celé území státu Yunnan Celé území státu Šanský stát Nong Khai, Nakhon Phanom, Mukdahan, Amnat Charoen, Yasothon, Sakon Nakhon, Ubon Ratchathani Dong Bang Song Cuu Long, Dong Nam Bo
Southern China Growth Triangle (SCGT) <i>/Greater Southern China Economic Areal/</i>	Čína Hongkong Tchajwan	Fujian, Guangzhou Celé území Celé území
Yellow Sea Sub-Region (YSSR) <i>/Yellow Sea GT/</i>	Čína Japonsko Korea Rusko	Beijing, Tianjin, Hebei, Liaoning, Shandong Fukuoka, Kumamoto, Miyazaki, Kagoshima, Nagasaki, Oita, Saga, Yamaguchi Kyonggi, Chungchongnam, Chollabuk, Chollanam, Cheju, Kyongsangnam, Pusan, Ulsan, Kwangju, Taejon, Soul, Inchon Přímorský kraj
Sea of Japan/East Sea Sub-Region <i>/Sea of Japan GT, East Sea GT/</i>	Japonsko Korea KLDR	Akita, Yamagata, Niigata, Toyama, Ishikawa, Fukui, Kyoto, Hyogo, Tottori, Shimane Kangwon, Kyongsangbuk, Taegu, Ulsan, Pusan Hamgyongbuk, Hamgyongnam, Kangwon
Tumen River Economic Development Area (TREDA) <i>/Tumen River Growth Area, Tumen River GT/</i>	Čína KLDR Rusko Mongolsko	Korejský autonomní kraj Yanbi Rajin-Sonbong Přímorský kraj Chentij, Dornod, Süchbaatar

v Ujgurské autonomní oblasti Sin-t'iang/Xinjiang, kazachstánská oblast Východní Kazachstán a mongolské ajmaky Bajan-Ulgij a Chovd.

Transregionální prvky vykazuje také projekt Asijské rozvojové banky (ADB – *Asian Development Bank*) nazvaný **Středoasijská regionální ekonomická spolupráce (CAREC – Central Asian Regional Economic Cooperation)**, pokrývající všechny středoasijské státy (zatím s výjimkou Turkmenistánu), ale také Ázerbájdžán, Mongolsko a čínskou Ujgurskou autonomní oblast Xinjiang. Podobně se pod patronát ADB dostal i GT Subregion Velký Mekong, ADB připravuje i financování velkého GT BIMP-EAGA v ostrovní části ASEAN.

V jižní Asii se pokoušejí aplikovat podobný model GT jaký představuje *Greater Mekong Subregion*, oficiálně se však označuje jako „čtyřúhelník růstu“ (**GQ – Growth Quadrangle**). Podobně jako v případě GMS zahrnuje **Jihoasijský GQ (South Asian GQ)** z největší participující země jen menší část – státy severovýchodní Indie (Asám, Arunáčalpraděš, Sikkim, Mizóram, Manípur, Meghálaj a Nágsko), zatímco dalšími spolupracujícími subjekty jsou celé státy – Bangladéš, Bhútán a Nepál.

Transhraniční spolupráce v Asii má za sebou teprve jeden a půl dekády existence, na hodnocení je proto brzy. Jisté je, že model trojúhelníků růstu se od modelu euroregionů výrazně liší. Iniciativa k jejich vytvoření přichází z centrálních institucí států, které se snaží vytvořit příhodné legislativní a motivační podmínky pro vnější investory. Na financování projektů se podílí především soukromý sektor, nejrozsáhlejší projekty převzala do své agendy Asijská rozvojová banka. Asijské transhraniční regiony jsou s evropskými teritoriálně i populačně naprosto nesrovnatelné, i když ne ve všech případech (konkrétně GT Řeka Tumen je srovnatelný). Obecně však platí, že asijské transregiony představují rozsáhlé rozvojové projekty, jejichž cílem je zlepšit dosavadní periferní postavení. Cesta k úspěchu však bude ještě velmi dlouhá a bude záviset na celkovém geopolitickém klimatu nejen v Asii, ale obecně v celé pacifické oblasti i ve světě.

Literatura

- BARABANOV, O. (2002): The „Greater Altai”: Transborder Regional Cooperation at the Meeting Place of the Central Asia and Siberia.
Dostupné na: <http://www.ca-c.org/journal/eng-05-2002/08.barprimen.shtml>
- CHEN, E. K. Y. - KWAN, C. H. (1997): Asia's Borderless Economy: The Emergence of Sub-regional Economic Zones. Allen and Undin, Sydney.
- CHIA, S. Y. – LEE, T. Y. (1992): Subregional Economic Zones: a New Motive Force in Asia-Pacific Development. The 20th Pacific Trade and Development Conference, Washington.
- CHONG, A. (2003): Theory, Methodology and History in Growth Triangle Analysis. Dostupné na: <http://ace.acadiau.ca/polisci/appsa/papers/paperR.htm>
- IŠTOK, R. (1992): Geopolitika, politická geografia a politická prax. In: *Medzinárodné otázky* 1(4):32-37. Bratislava.
- IŠTOK, R. (2001): Politická geografia a geopolitika. Prešovská univerzita, Prešov.
- KIM, W. B. (2003): Inter-Local Gross-Border Cooperation as a Catalyst for Economic Cooperation in Northeast Asia. Dostupné na: <http://kdea.re.kr/event/wonbaekim.doc>
- KOSAČ, G. (1999): Orenburg: regional'naja mifologija kak faktor vzaimotnošenij s sosedjami. Dostupné na: <http://pubs.carnegie.ru/books/1999/10am/06.asp>
- LEE, Ch. J. (1999): Economic Cooperation in Northeast Asia. Institute for International Economic Policy. Seoul.
- SULTANAT, A. (2002): Expansion of Southeast Asian Regionalism: Lessons for South Asia. In: <http://www.ipcs.org/printIndiaArticle.jsp?action=showView&kValue=829&status=article&keyArticle=1015>

TANG, M. – THANT, M. – KAKAZU, H. (1998): Growth Triangles in Asia: A New Approach to Regional Economic Cooperation. Oxford.

Tumen River Programm. Dostupné na: <http://www.tumenprogramme.org/tumen/region/rason>

GROWTH TRIANGLES – SPECIFIC ASIAN MODELL OF TRANS-BORDER COOPERATION

Summary

Euroregions are a model of successful cooperation on the subregional level. We can find this type (but they are not called Euroregions) also in the borderlands of Russia with Ukraine, Belarus, Kazakhstan or Mongolia. There are more than one hundred Euroregions in Europe. But what about other continents with very different geographical conditions? We can say that transborder cooperation is influenced very strongly not only by geographical conditions, but also by demographical, economic and political ones. Large areas of borderlands, especially in the Latin America, Africa or Central Asia are without population (deserts, mountains, forests, swamps etc.) and transborder cooperation is non possible. On the contrary we can find very strongly populated regions in the East or South Asia, but with very different dimensions of the states and administrative regions – compare China or India and their neighbours. The economic level is also very different from Europe. Specific model of transborder cooperation is very popular in the East Asia now – it is called „growth triangle“. The term was first used in 1989 by the Goh Chok Tong (Deputy Prime Minister of Singapore) to describe emerging subregional economic cooperation involving Singapore, the Malaysian State of Johore and Indonesian island Riau (and later also Province of West Sumatra) unofficially called SIJORI Growth Triangle (GT) or IMS-GT or Southern GT, after foundation the second GT called Northern GT or IMT-GT among two province of Indonesia, four Malaysian states and five Thailand province (see Tab. 1). The next transborder growth area was initiated by four countries (Brunei, Indonesia, Malaysia and Philippines), but the term growth triangle was not changed (so called Eastern GT or officially BIMP-EAGA – East ASEAN Growth Area), but sometimes we can found also unofficial the term East ASEAN Polygon. Now there are eight growth triangles in all East Asia.

The growth triangle is primarily an economic-geographical concept, although it is underpinned by strong political motivations. These include domestic imperative to spread the benefits of economic growth to leader developed areas of national economies and a desire to improve political and strategic relations with neighbouring countries. The model involves linking adjacent areas in sovereign countries, each with different endowments of factors of production – such as land, labour and capital – and different sources of comparative advantage, to form a subregion of economic growth. This growth is driven by the private sector, but is facilitated by the participating governments who cooperate to remove barriers to the flow of factors and goods across borders. In practice, existing growth triangles adhere only in varying degrees to this model.

Theoretically, we can distinguish three different types of growth triangles, each with different motivating factors, but which may in practice overlap. These are:

- 1) metropolitan spillover into the hinterland

This type of growth triangle is essentially a growth pole-spillover phenomenon in a transnational context. It encompasses a core and a periphery (or metropolitan centre and hinterland) separated by political boundaries.

- 2) joint development of natural resources and infrastructure

Subregional cooperation can arise from a desire to cooperate in infrastructure development and to use shared natural resources. Development projects that are multi country in scope include transportation and communications networks and water resource management schemes.

- 3) common geopolitical interest and geographic proximity

Geographical proximity and a common interest in economic development can promote an active economic interchange within subregion. Cooperation can enhance the attractiveness of each location - to local and foreign investors - by exploiting economies of scale. This is done by providing access to complementary factors of production or natural resources, and through improving the investment climate for business more generally.

Growth triangles Asia are generally different from European transborder cooperation regions, but the idea is very similar - development of often peripheral border regions. But they are a recent phenomenon and statistical data and empirical information on their operation is limited. Discussion of conceptual issues also is complicated by the differences in objectives and approaches between the various actual and proposed growth triangles and corridors, which make generalizations difficult. For some recently established growth triangles and corridors cooperation remains more promise than reality. But situation of many transborder Euroregions is the same.

Recenzovali: Doc. RNDr. Robert Ištók, PhD.
PaedDr. Alena Madziková, PhD.